

*Гуднік Г. С.,
старший викладач кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету*

*Оришич Д. Л.,
студентка кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ Й ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблем перекладу юридичної лексики й термінології. Завдяки перекладу як засобу міжмовної комунікації можливий обмін інформацією між людьми, що говорять різними мовами, при цьому мовою перекладу в ідеалі повинен з'явитися текст, комунікативно-рівноцінний оригіналу. У статті встановлено, що юридична лексика включає юридичну термінологію, латинізми, професіоналізми, аббревіатури, а також загальноновживані лексичні одиниці, які беруть участь у формуванні юридичного дискурсу.

У процесі дослідження визначено поняття «юридичні терміни», під якими розуміються «елементи юридичної техніки, словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається й закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави». Юридичні терміни співвідносяться з істотними сферами юридичної системи, тому юридичний переклад вимагає особливої описової мови, здатної передати без утрат значення будь-якого терміна. Також встановлено полісемантичність юридичного терміна, яка може бути викликана його функціонуванням у різних галузях права, цивільному судочинстві та кримінальному судочинстві.

Дослідження встановлює проблему перекладу термінології, яка є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Усе це визначається комплексом причин, серед яких варто виділити труднощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміна; труднощі, що виникають через розбіжність правових систем держав, отже, через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами; а також труднощі, викликані існуванням специфічних одиниць, які є специфічними для однієї системи термінів, отже, їх перекладацькі еквівалентні відповідності відсутні в іншій правовій системі. Ще одною проблемою є вживання латинської мови в юридичній лексиці англійської мови.

У перспективах розгляду цієї теми доцільно дослідити переклад юридичної термінології в текстах художнього стилю.

Ключові слова: юридична термінологія, юридична лексика, полісемічність, концепт, стилістичне значення.

Постановка проблеми. Унікальність англійської юридичної термінології полягає в тому, що сфера її функціонування не обмежується рамками сфери професійного спілкування. Це пояснюється тим, що натепер юриспруденція поряд із релігією, наукою, мистецтвом і філософією є невід'ємною частиною культури народів. Англійські юридичні терміни активно використовуються повсюдно, тому ми можемо знайти величезну їх

кількість у публіцистиці, наукових текстах, а також у сучасній і класичній художній літературі, що зумовлює актуальність дослідження.

Метою статті є визначення проблем перекладу юридичної лексики. З огляду на мету, ми ставимо перед собою завдання такого характеру: визначити значення термінів «юридична лексика» і «юридична термінологія»; з'ясувати їх особливості й визначити проблеми перекладу.

Виклад основного матеріалу. У юриспруденції можна знайти таке визначення юридичної лексики. Юридична лексика – це словниковий склад сучасної мови, яким користуються юристи й законодавці в професійній діяльності. Юридичну лексику або лексику права прийнято ділити на дві категорії: це лексика правознавства та лексика права. Перша категорія включає лексику юридичних текстів, яка має науковий характер, її основою є терміни. Друга категорія включає слова правової практики, які мають значення меншої теоретичності [8, с. 305].

З лінгвістичного погляду, поняття «юридична лексика» включає не тільки терміни, воно включає ширший клас лексичних одиниць. До юридичної лексики належать також загальноновживані слова, які зберігають у юридичних текстах свої загальноприйняті значення, крім того, до юридичної лексики належать професіоналізми, латинізми, аббревіатури та ідіоми.

Однак саме термінологія є ядром юридичної лексики й викликає особливі труднощі під час перекладу, саме вона найчастіше має на увазі під юридичною лексикою: «Говорячи про юридичну лексику, ми насамперед маємо на увазі термінологію» [3, с. 177]. При цьому питання, які лексичні одиниці можуть мати статус терміна, є спірним.

У дослідженні термінами будуть уважатися не тільки іменники, а й дієслівні форми, прислівники й прикметники, як пропонують такі термінознавці, як К.Я. Авербух і В.М. Лейчик. Під юридичною лексикою, ґрунтуючись на роботах А.А. Кузнецової, О.А. Безуглова, П. Тіерсми, А. Тросборг, ми розуміємо юридичну термінологію, латинізми, професіоналізми, аббревіатури, а також загальноновживані лексичні одиниці, які беруть участь у формуванні юридичного дискурсу [3; 13].

Юридична термінологія – це словесні позначення понять, які використовуються під час ухвалення закону (іншого нормативного юридичного акта) [2, с. 295].

Існує кілька визначень слова «юридичний термін». У статті «Англомовні юридичні терміни: оптимізація процесу навчання» А.Г. Анісімовою, М.А. Архиповою подається таке визначення: «юридичний термін – це слово, яке вжито в законо-

давстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і певний сенс, відрізняється смисловою однозначністю й функціональною стійкістю» [2, с. 295]. Це визначення, на наш погляд, є помилковим, так як багато термінів є багатозначними, що суперечить «значеннєвій однозначності», яка вказана у визначенні.

Про полісемантичність термінів пишуть багато термінознавців, наприклад, С.В. Гриньов-Гриневич, В.М. Лейчик, які в роботах указують на те, що терміни за своєю структурою поділяються на однозначні й багатозначні [4; 7]. Полісемантичність юридичного терміна може бути викликана його функціонуванням у різних галузях права: термін «*admission*» у цивільному судочинстві має таке визначення: «*a statement by a party to litigation or by his duty authorized agent that is adverse to the party case*»; у кримінальному судочинстві – це «*statement by the defendant admitting an offence or a fact*» [12, с. 17].

Терміни української юридичної мови також можуть бути багатозначними, наприклад, термін «санкція» залежно від галузі його застосування може мати такі значення: 1) частину правової норми, статті закону, у якій указані наслідки порушення цього закону; 2) у міжнародному праві – це заходи впливу на держави, що порушують міжнародні права, тощо. [6, с. 37]. Твердження про «точний і певний сенс» є спірним, тому що абстрактність юридичних понять є однією з особливостей юридичної мови й нерідко є причиною неоднозначного тлумачення юридичних документів, навіть якщо в них використовуються вузькоспеціальні терміни [11, с. 141].

У дослідженні під юридичними термінами розуміються «елементи юридичної техніки, словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається й закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави» [1, с. 81].

Терміни юридичної мови, як й іншої мови для спеціальних цілей, діляться на кілька груп. Наприклад, терміни, які належать тільки до сфери юриспруденції (*promissory estoppel, replevin*). Деякі терміни, які використовуються юридичною мовою, можуть належати до загальноживаних слів, але мати спеціальне значення в зазначеній сфері, також у юриспруденції використовуються терміни з інших галузей знань. У такому випадку вважається, що термін іншої галузі знань, який використовується в мові права, стає також і юридичним терміном [10, с. 18].

Якщо розглядати терміни діяхронічно, варто зазначити, що вживання застарілих термінів або поєднань може мати стилістичне забарвлення (*Null and void. Terms and conditions*).

Нині юридична термінологія англійської мови активно розвивається, застаріла термінологія замінюється новою, більш простою і зрозумілою. Застарілі, звичні терміни юридичної мови замінюються загальноживаними словами мови: *mareva injunction – freezing injunction, ex parte – without notice*, або введеними неологізмами, які можуть належати до розмовної англійської мови: *dick wrap license*. Подібні зміни можуть становити проблеми для перекладу як з англійської українською, так і з української англійською мовою, так як перекладений текст повинен відповідати сучасному стану розвитку термінології.

Проблема перекладу термінології є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Усе це визначається комплексом причин, серед яких варто виділити труднощі, пов'язані зі специфічними характеристиками юридичного терміна; труд-

нощі, що виникають через розбіжність правових систем держав, отже, через розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами; а також труднощі, викликані існуванням специфічних одиниць, які є специфічними для однієї системи термінів, отже, їх перекладацькі еквівалентні відповідники відсутні в іншій правовій системі.

З позиції когнітивної лінгвістики будь-який термін спеціальної мови означає певний концепт і є його лінгвістичною репрезентацією. Терміни юридичної мови також можуть бути розглянуті як реалізація певного концепту. Когнітивна лінгвістика пропонує свої способи перекладу юридичних концептів і виділяє три основні випадки взаємодії концептів різних юридичних мов:

1. Концепт має еквівалент у мові перекладу. Наприклад, «*theft*» – крадіжка, «*agreement*» – договір, «*bankruptcy*» – банкрутство.

2. Юридичний концепт не має точного еквівалента мовою перекладу, але в мові перекладу є схожий концепт: *LLC – товариство з обмеженою відповідальністю*.

3. У мові перекладу немає близького або схожого концепту [14, с. 43].

Остання група становить особливі труднощі для перекладу. Відсутність у мові перекладу близького або схожого концепту може бути викликана тим, що термінологія, яка зустрічається в оригінальному тексті, не досить добре розроблена й не розвинена в мові тексту перекладу. Мови розвиваються, розвиваються термінології, наприклад, з'являються нові терміни, які позначають поняття, що раніше не існували в науці, економіці та юриспруденції. У такому разі перекладач повинен знайти найбільш близький еквівалент. Щоб знайти найбільш вдалий варіант перекладу, перекладач повинен володіти не тільки високим рівнем іноземної мови, а й глибокими фоновими знаннями. Уведення неологізму (з перекладацьким коментарем) є одним із варіантів вирішення цієї проблеми.

Термін вихідної мови може передаватися кількома термінами в мові перекладу, тому перекладач має вирішувати завдання адекватного перекладу терміна, ураховуючи галузь застосування передбачуваних перекладних відповідностей, їх стилістичне значення, частотність уживання тощо.

Якщо зіставити американську й британську юридичну термінології, то можна виявити, що в них існують відмінності на рівні національно-культурного компонента навіть у термінів, які позначають універсальні поняття права. Наприклад, «*order на arrest*» буде еквівалентний американському «*arrest warrant*» і британському «*bench warrant*». Під час перекладу цих термінів необхідно враховувати специфіку права Великобританії та США. Урахування специфіки законодавчої й правової системи країн, безумовно, передбачає вміння перекладача орієнтуватися в правових системах. Існування корпусу єдиних базових юридичних понять не виключає розбіжності обсягів понять, що передаються термінами-аналогами. Термін «*attorney*» може мати в українській мові еквіваленти: 1 – адвокат; 2 – аторней; 3 – прокурор [5, с. 54].

Під час перекладу американських юридичних текстів варто знати, що терміни «*jail*», «*prison*» – неповні синоніми. Їх важливе семантичне розходження вказує на термін тюремного ув'язнення й, відповідно, на тяжкість учиненого злочину. Якщо цей термін не перевищує одного року, то пенітенціарна установа, де виконується покарання, – «*jail*», а якщо термін більше

року, то – «*prison*». Така відмінність зумовлена історією розвитку виправно-трудоустанов США.

Проблеми, викликані певними труднощами перекладу, стали причиною того, що висунуто пропозицію передавати всі ключові терміни юридичних мов країн заходу латинською мовою для полегшення комунікації й процесу юридичного перекладу.

Латинська мова справила значний вплив на юридичну лексику англійської мови. Незважаючи на те що багато термінів юридичної англійської мови мають споконвічне походження, вплив римського права і, як наслідок, латинської мови, якою воно функціонувало, є очевидним. Навіть у сучасній англійській юридичній мові безліч термінів і фраз, які з великою частотністю використовуються в текстах, зберігаючи своє латинське написання: *nulla poena sine lege* (немає покарання без закону, що упроваджує його) тощо. Зробити вибір про переклад або збереження латинської мови перекладач повинен спираючись на традиційну практику в приймаючій культурі та її юридичних текстах. Наприклад, *restitutio in integrum* можна залишити в тексті латинською мовою, але можна перекласти терміном сучасної англійської мови «*restitution*» [9, с. 37].

Висновки. Однак ідея про використання латинської мови не може бути реалізована, так як, незважаючи на наявність у юридичних мовах латинських термінів і термінологічних сполучень, цінність і значимість латинської мови в межах правової комунікації є дуже обмеженою. Це означає, що проблема перекладу юридичних термінів не втратить свою актуальність.

Оскільки ця тема є актуальною, перспективами її дослідження ми вбачаємо в розгляді термінології цієї сфери в художньому тексті, що й стане темою подальшого дослідження.

Література:

- Андерш І. Словник юридичних термінів (російсько-український). Київ, 1994. 322 с.
- Анисимова А.Г., Архипова М.А. Англоязычные юридические термины: оптимизация процесса обучения. *Вестник МГИМО-Университет*. 2014. № 4 (37). С. 294–298.
- Безуглова О.А., Кузнецова А.А. Юридическая лексика на занятиях по английскому языку в языковом ВУЗе. *Филологические науки. Вопросы теории и практики. Грамота*. 2016. № 4 (58). С. 176–180.
- Гринева-Гринева С.В. Терминоведение. Москва : Академия, 2008. 256 с.
- Клюшина А.М., Здор А.И. Проблемы и способы перевода английских терминов в текстах юридического дискурса. *Поволжский педагогический вестник*. 2016. С. 52–60.
- Корж А.В. Ділова українська мова для юристів. Київ, 2002. 231 с.
- Лейчик В.М. Терминоведение. Москва : Либроком, 2009. 289 с.
- Червонюк В.И. Элементарные начала общей теории права – право и закон. Москва : Колос, 2003. 378 с.
- Capone A., Poggi F. *Pragmatics and law: Philosophical perspectives*. Springer int. publishing, Switzerland, 2016. 179 p.
- Galdia M. *Legal Linguistics*. Peterlang GmbH, Germany, 2009. 189 p.
- Ilynska L., Platonova M. *Meaning in translation: Illusion of Precision*, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2016. 487 p.
- Law J., Martin E.A. *A Dictionary of Law*, Oxford University Press, 2009. 532 p.
- Trosborg A. The performance of Legal Discourse, *Hermes, Journal of Language and Communication in Business*, 1992. P. 22–43.
- Udina N. Law education: Language and Legal translation perspectives, *Procedia-Social and behavioral sciences*, V. 214, 2015. 343 p.

Dudnik H., Oryshych D. The problems of legal vocabulary and terminology translation

Summary. The article is devoted to the study of the problems of legal vocabulary and terminology translation. Thanks to the translation as a means of interlanguage communication, information can be exchanged between people speaking different languages, while in the language of translation, ideally, a communicatively equivalent original text should appear. The article established that legal vocabulary includes legal terminology, Latinism, professionalism, abbreviations, as well as commonly used lexical units that are involved in the formation of legal discourse.

In the process of the study, the concepts of legal terms are defined, which are understood as “elements of legal technology, verbal designations of state-legal concepts, with the help of which the content of the legal requirements of the state is expressed and fixed”. Legal terms relate to the essential areas of the legal system, so legal translation requires a special descriptive speech that can convey without loss the meaning of any term. The work also established the polysemantic nature of the legal term, which may be caused by its functioning in various branches of law, civil proceedings and criminal proceedings.

The study identifies the problem of terminology translation, which is one of the main problems of translation of legal texts. All this is determined by a complex of reasons, among which difficulties associated with the specific characteristics of the legal term should be highlighted; difficulties arising from the mismatch of legal systems of states, therefore, due to disagreements in the volumes of concepts conveyed by analogous terms; as well as difficulties caused by the existence of specific units that are specific to one system of terms, and, consequently, their translation equivalent correspondences are absent in another legal system. Another problem is the use of the Latin language in the legal vocabulary of the English language.

In the prospects of considering this topic, it would be advisable to study the translation of legal terminology in the texts of the literary style.

Key words: legal terminology, legal vocabulary, polysemy, concept, stylistic meaning.